

PhDr. Bohumil Baďura, CSc.

Posudek doktorské disertace

Aleš Vytečka, *Formation of the United States Foreign Policy towards Latin America 1848-1898: Before the Eagle Flew out of the Nest*. Charles University in Prague, Faculty of Philosophy and Arts, Center for Ibero-American Studies, 2008. 235 pp.

Ve Středisku ibero-amerických studií vznikly v tomto desetiletí dvě doktorské disertace, zabývající se zahraniční politikou USA: Stískalova (*Expanzivní politika USA. Hranice mezi hispánským a anglosaským světem mezi léty 1821-1848*) a práce Aleše Vytečky, jež je předmětem tohoto posudku. Zatímco první z nich zkoumá expanzivní politiku USA do jejího vyvrcholení výsledkem mexicko-americké války, aby následně sledovala ohlas, který ve studovaném období vyvolaly události v Americe v české literatuře, Vytečkova disertace, i když se k mexicko-americké válce několikrát vrací jako k důležitému mezníku v historii USA, má mnohem širší časový i obsahový záběr.

V úvodu autor, dělí vývoj zahraniční politiky USA v "dlouhém století" (1783-1898) do tří časových fází (do roku 1848, do 90. let, devadesátá léta) seznamuje stručně s jejich základními rysy a formuluje záměr svého výzkumu: analyzovat formování zahraniční politiky USA během let 1848-1898, a to nejen sledováním průběhu událostí, jež byly předmětem jejího zájmu a zde slouží spíše jako "případové studie", ale hlavně zkoumáním a vyložením hlavních příčin a důsledků těchto událostí a vztahů mezi nimi z perspektivy vytváření základních principů zahraniční politiky USA. Tento svůj záměr důsledně a podrobně, s dokonalou znalostí problematiky, realizuje v chronologickém sledu s různými mezníky jako stupňovitý a logický proces, v němž i některé neúspěchy měly svou pozitivní stránku. Obsah předcházející disertaci názorně informuje o pestrosti zahraničně politických témat, jimiž se autor zabývá. Studuje tento proces od první výzvy americké zahraniční politice k uplatnění jejího vlivu, již byl po skončení války s Mexikem válečný konflikt na Yucatánu (1848). V úvahách o přístupu k této záležitosti se projeví názory a postoje, opakující se později v různé podobě i v jiných případech, mezi nimi i k otázce transoceánského průplavu, jež pak zaměstnávala tvůrce americké zahraniční politiky, jak autor výstižně ukazuje, v příštích desetiletích, jsou jednou z hlavních příčin pozornosti věnované Střední Americe. Zkoumaje genezi této pozornosti, všímá si A. Vytečka impulsu, který k ní dalo připojení Kalifornie s následným objevením zlatých ložisek, jež nastolilo problém nejkratší ze tří variant

komunikace s Atlantikem, promítnuvši se ve významu istmické cesty. Snaha o její ovládnutí tvořila pak jeden z důležitých cílů zahraniční politiky, jehož projevy autor disertace důkladně zkoumá, podobně jako zájem USA o získání Kuby různými návrhy na její koupi. Tento aspekt zahraniční politiky USA, snaha o expanzi USA koupěmi, se netýkal, jak A. Vytečka dokládá, jen Kuby, ale za Buchananovy vlády i záměru na koupi severní části Mexika (i když Buchanan uvažoval i o anexi) a později dánských ostrovů. "Pokaribštění" či ostrovní povaha zahraničně politického směřování USA se však plně prosadila až po španělsko-americké válce, závěrečném tématu Vytečkova výzkumu. Důležitým, dobře prostudovaným aspektem je též snaha USA ovlivňovat nabídkami na zprostředkování výsledek válečných střetnutí nebo sporů v Latinské Americe, jako tomu bylo ve válce Španělska s Peru a Chile (1864-1866), ve válce Brazílie, Argentiny a Uruguaye proti Paraguayi (1865-1870), pacifické válce (1879-1883) nebo ve sporu mezi Mexikem a Guatemalou (1880-1882). Autor ukazuje, že zahraničně politické neúspěchy USA, k nimž při tom docházelo, byly do značné míry způsobeny jmenováním nezkušených osob na vyslanecká místa, což později vedlo k přehodnocení této praxe, jejíž škodlivost se projevila ještě za chilské krize v r. 1891.

Velmi důležitá a poučná je Vytečkova analýza zahraniční politiky za občanské války mezi Severem a Jihem, kdy její význam oproti předchozímu období značně vzrostl a v níž obě strany měly vlastní zahraničně politické zájmy - v případě Unie hlavně zabránit uznání Konfederace. Podrobně jsou v souvislosti s válkou zkoumány postoje evropských států, především vztahy s Velkou Británií, stejně jako je tomu na jiných místech disertace, kde tyto vztahy vyžadovaly autorovy pozornosti. V průběhu občanské války musela zahraniční politika USA řešit i problém, který před ni postavily francouzská intervence v Mexiku a vytvoření Maxmiliánova císařství. Vytečka prokazuje dobrou znalost mexických reálií i jejich širšího kontextu, hlavní jeho přínos je však v objasnění podmínek, jež válka vytvářela pro přístup k tomuto problému. Znamenitě je též pojednáno o okolnostech další události, k níž došlo v Latinské Americe rovněž za občanské války a jež nutně vyvolávala zájem americké zahraniční politiky, tj. o španělské anexi Dominikánské republiky. Stejně dobře autor zpracoval i období sedmdesátých a osmdesátých let, kdy se vytvářely zvolna podmínky pro převratné změny let devadesátých. Zahraniční politika je obrazem myšlení a praxe jejich tvůrců, ve Spojených státech hlavně presidentů a státních tajemníků. Vytečka nejen ilustruje tuto skutečnost v průběhu celé své práce, ale i speciálně upozorňuje na některé osobnosti, jež hrály v zahraniční politice USA významnou roli. Ze státních tajemníků je zvláště pojednáno o Williamu H. Sewardovi, zmiňovaném pak i na mnoha jiných místech disertace, jehož myšlenka o potřebě zajistit USA přístup na vzdálené trhy přežila jeho dobu a jehož

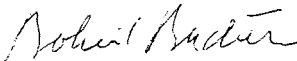
politika se promítla i v oživení zásad Monroeovy doktríny, Vytečkou velmi sledovaného sloupu americké zahraniční politiky. Druhým ze státních tajemníků, o němž se nejvíc hovoří, je James G. Blaine, působící za Garfieldovy Harrisonovy vlády, jehož politické nezdary byly vykoupeny tím, že se stal otcem myšlenky na svolání panamerické konference, probíhající pak pod jeho předsednictvím ve Washingtonu (1889-1890), jejíž historie spolu s bezprostředním a dlouhodobým významem jsou Vytečkou velmi dobře popsány. Autor disertace si všímá také toho, jak vedle hospodářských podmínek působilo jako důležitý faktor ovlivňující zahraničně politické rozhodování veřejné mínění. Pro čtenáře jeho práce bude mít jistě význam i seznámení s dokumenty, které dláždily cestu americké zahraničně politické aktivity, jako byly Mallarino-Bidlackova smlouva (1848), Clayton-Bulwerova smlouva (1850), Gadsdenova koupě území v Mexiku (1853) a koupě Aljašky (1867), jež daly Spojeným státům konečnou kontinentální podobu, tzv. Manifest z Ostende a řada dalších produktů diplomatických jednání většího či menšího dosahu. Závěrečná kapitola pojednává o novém vzednutí amerického expanzionismu v devadesátých letech, úspěšném nejprve při řešení sporu mezi Venezuelou a Velkou Británií o pohraničí Britské Guayany, jehož důsledku, resignaci britské vlády na politické vůdcovství na západní polokouli a smíření se s Monroeovou doktrínou, připisuje autor pro účel své práce téměř stejný význam, jako španělsko-americké válce, již jsou v souvislosti se situací na Kubě během její poslední války za nezávislost věnovány poslední stránky a jež, autorem obrazně řečeno, potvrdila, že americký orel vypsěl do té míry, že mohl vylétnout z hnízda.

Vytečka je nesporně výborným znalcem v angličtině psané odborné literatury a pramenů. Na nich vybudoval svou práci a formuloval své názory, nezřídka podpořené citáty. Tuto základnu pokládám pro splnění v úvodu vytčeného cíle za průkaznou. Pouze v případě, kdy uvádí sympatie amerického vyslance v Chile k prezidentu Balmacedovi v souvislost s azylem, který prezident po prohrané bitvě "of Placillo" našel i se svou rodinou na americkém velvyslanectví, jsem shledal jeho informaci nepřesnou. Místo bitvy se nazývalo Placilla a Balmaceda se ve skutečnosti uchýlil na argentinské vyslanectví, kde také po sepsání své politické závěti spáchal sebevraždu. Několik překlepů, v případě této disertace např. Wholly Alliance, elive, Misquito, místo Holy Alliance, alive, Mosquito, nebo přesmyčka čísla v datu - 1886 místo 1868, je běžnou věcí ve všech dílech, zvláště před jejich odevzdáním do tisku, a autor by na ně jistě přišel sám. Mám ale poznámku k pramenné a historiografické základně Vytečkovy práce, přestože, jak jsem řekl, pokládám za průkazný materiál, z něhož autor vyšel. K většině událostí v Latinské Americe, jež byly předmětem zahraničně politické aktivity USA v Latinské Americe, existuje však i španělská nebo latinskoamerická

historiografie, z níž autor v poznámkách a v přehledu pramenů a literatury odkazuje jen na sedm spisů. Zajímalo by mne, zda se s hlavními výsledky této historiografie seznámil, než dospěl k závěru, že jsou pro jeho disertaci irelevantní.

Ale ať už je tomu jakkoliv, jeho doktorská disertace je dílem velmi zdařilým a vědecky hodnotným, prokazujícím autorovu schopnost důkladně prozkoumat a objasnit tak složitou, poměrně dlouhodobou a nesporně velmi významnou problematiku, jakou si pro téma své práce zvolil. Proto doporučuji přijetí disertace k obhajobě, o jejímž úspěchu nemám pochyb.

Praha, 17. srpna 2008.

Bohumil Baďura